

ČESKOSLOVENSKÁ
SOCIALISTICKÁ
REPUBLIKA
(19)

ÚŘAD PRO VYNÁLEZY
A OBJEVY

POPIS VYNÁLEZU K AUTORSKÉMU OSVEDČENIU

232629
(11) (B1)

(51) Int. Cl.³
C 07 C 50/04

[22] Prihlášené 21 04 83

[21] (PV 2857-83)

[40] Zverejnené 18 06 84

[45] Vydané 15 12 86

[75]

Autor vynálezu

SÝKORA JÁN doc. ing. CSc., BRATISLAVA, PADO MARIÁN ing., ČEČEHOV

(54) Spôsob homogénne katalyzovanej oxidácie fenolu dikyslíkom

1

Vynález sa týka spôsobu homogénne katalyzovanej oxidácie fenolu dikyslíkom v homogénnej fáze za prítomnosti komplexov medi v prostredí acetonitrilu. Roztok zloženia $\text{Cu(I)} - \text{Cl}^- - \text{NO}_3^- - \text{fenol} - \text{acetonitril}$ o koncentrácii Cu(I) $1 \cdot 10^{-3}$ až $1 \cdot 10^{-1}$ mol. dm^{-3} , fenolu $2 \cdot 10^{-2}$ až $2 \cdot 10^{-1}$ mol. dm^{-3} a molárnym pomerom $[\text{Cu(I)}] : [\text{Cl}^-] : [\text{NO}_3^-]$ v rozmedzí 1:1:1 až 1:8:8 sa pri 15 až 55 °C prebubláva dikyslíkom v čase nad 10 minút.

Vynález sa týka spôsobu homogénne katalyzovanej oxidácie fenolu dikyslíkom.

Je známych celý rad systémov, v ktorých sa oxidácia fenolov dikyslíkom realizovala v prítomnosti zlúčenín medi ako katalyzátorov popísaná Gampom (1981). Okrem radu mednatých solí ako sú Cu(II)-amminokomplexy popísané Hayom (1959), Endresom (1963), Finkbeinerom (1966), Hewittom (1967), Demminom (1981), Cu(II)-morfolín popísaný Brackmanom (1955), Cu(II)-aminokarbonáto komplexy, popísané Daviesom (1979) a iné uvádzané Hutchingsom (1975) sa preskúmali i niektoré Cu(I) systémy, ako napríklad CuCl v pyridíne popísané Demminom (1981) a Nishidom (1982). Reakčnými produktami uvedených oxidácií boli difenochinóny, rôzne polyméry, alebo ich zmesi. 3,3',5,5'-tetrametyl-4,4'-difenochinón bol produktom oxidácie 2,6-dimetylphenolu dikyslíkom v prítomnosti Cu(NO₃)₂ popísanej Tsuruyom (1977); prídavok piperidínu alebo dietylaminu viedol k tvorbe poly (2,6-dimetylphenylénoxidu). Analogický polymér poly (2,6-dibrómfenylénoxid) vzniká selektívne pri oxidácii 2,4,6-tribrómfenolu dikyslíkom v acetonitrilovom roztoku Cu(NO₃)₂ ako ho popísal Tsuruya (1975). p-benzochinón sa podarilo pripraviť Beltramom (1979) len oxidáciou fenolu dikyslíkom v dimetylformamide, dimetylsulfoxide, 1,4-dioxáne a etylénglykole pri teplote 50 až 110 °C a tlaku dikyslíka 35 kg/cm² v prítomnosti CuCl₂ ako katalyzátora.

Uvedené nedostatky sú odstránené u spôsobu homogénne katalyzovanej oxidácie fenolu v homogénnej fáze za prítomnosti komplexov medi v prostredí acetonitrilu, ktorého podstatou je, že roztok Cu(I)-Cl⁻-NO₃⁻-fenol-acetonitril o koncentráciách Cu(I) 1. · 10⁻³ až 1. · 10⁻¹ mol. dm⁻³, fenolu 2. · 10⁻² až 2. · 10⁻¹ mol. dm⁻³ a molárnom pomere [Cu(I)] : [Cl⁻] : [NO₃⁻] = 1:1:1 až 1:8:8 sa preububláva dikyslíkom za atmosférického tlaku v sklenenom reaktore pri teplote 15 °C až 55 °C v čase nad 10 minút.

Podstatou tohoto spôsobu prípravy p-benzochinónu je katalytická funkcia komplexov medi, vznikajúcich v systéme Cu(I)-Cl⁻-NO₃⁻-fenol-acetonitril. Tvorba p-benzochinónu má charakter katalytických cyklov, zahŕňujúcich fenoxidové radikály, komplexy Cu(II) a aktivovaný dikyslík.

Výhody uvedeného spôsobu prípravy p-benzochinónu spočívajú v porovnaní s publikovanými postupmi hlavne v jednoduchosti prevedenia a tým bez potreby konstruovať reaktory špeciálnych vlastností. Pracuje sa v miernejších podmienkach pri izbovej teplote, atmosferickom tlaku dikyslíka a energetickej náročnosti reakcie je nižšia. Používajú sa dostupné, cenovo nenáročné chemikálie, ktoré nie je potrebné čistiť ani nijakým spôsobom upravovať.

Predmet vynálezu je opísaný v príkladoch prevedenia bez toho, aby sa iba na tieto vzťahoval.

Príklad 1

Pri príprave reakčnej zmesi zloženia Cu(I)-Cl⁻-NO₃⁻-fenol-acetonitril sa vychádzalo z chloridu alebo dusičnanu medi tak, aby sa získal roztok zloženia Cu(I)-X-acetonitril (kde X = Cl⁻ — NO₃⁻) o koncentracii Cu(I) 1. · 10⁻¹ mol. dm⁻³. Do tohoto roztoku sa navážil tuhý LiCl, LiNO₃ a fenol tak, aby vo výslednom roztoku bola koncentrácia Cu(I) 1. · 10⁻¹ mol. dm⁻³, fenolu 2. · 10⁻¹ mol. dm⁻³ a molárny pomer [Cu(I)] : [Cl⁻] : [NO₃⁻] = 1:1:1. Reakčné zmesi o koncentracii Cu(I) nižšej ako 1. · 10⁻¹ mol. dm⁻³ sa pripravovali miešaním zásobného roztoku Cu(I)-X-acetonitril a pipetovaných objemov zo zásobných roztokov LiCl v acetonitrile o koncentracii LiCl 1. · 10⁻² mol. dm⁻³ alebo LiNO₃ v acetonitrile o koncentracii LiNO₃ 1. · 10⁻² mol. dm⁻³. Fenol sa pridával v poradí ako posledný. 50 cm³ takto pripravenej reakčnej zmesi sa potom preububláva dikyslíkom v sklenenom reaktore temperovanom vodou na 30 °C ± 1 °C. p-benzochinón sa z reakčnej zmesi izoloval a identifikoval vo forme jeho 2,4-DNP aduktu na základe TLC a elementárnej organickej analýzy, bodov topenia, ič spektier a jeho koncentrácia bola stanovená titračne.

Príklad 2

Postupovalo sa ako v príklade 1 s tým rozdielom, že molárny pomer vo výslednom roztoku bol [Cu(I)] : [Cl⁻] : [NO₃⁻] = 1:8:1, čím sa dosiahlo zvýšenie výťažku p-benzochinónu o 100 %.

PREDMET VYNÁLEZU

Spôsob homogénne katalyzovanej oxidácie fenolu dikyslíkom v homogénnej fáze za prítomnosti komplexov medi v prostredí acetonitrilu vyznačený tým, že roztok zloženia Cu(I)-Cl⁻-NO₃⁻-fenol-acetonitril pripravený zo zásobného roztoku Cu(I)-Cl⁻-acetonitril, tuhého LiCl, LiNO₃ a fenolu, alebo zo zásobného roztoku Cu(I)-NO₃⁻-ace-

tonitril, tuhého LiCl, LiNO₃ a fenolu tak, aby koncentrácia Cu(I) bola 1. · 10⁻³ až 1. · 10⁻¹ mol. dm⁻³, fenolu 2. · 10⁻² až 2. · 10⁻¹ mol. dm⁻³ a molárny pomer [Cu(I)] : [Cl⁻] : [NO₃⁻] v rozmedzí 1:1:1 až 1:8:8 sa pri 15 °C až 55 °C preububláva dikyslíkom v čase nad 10 minút.